

instytut muzyki i tańca

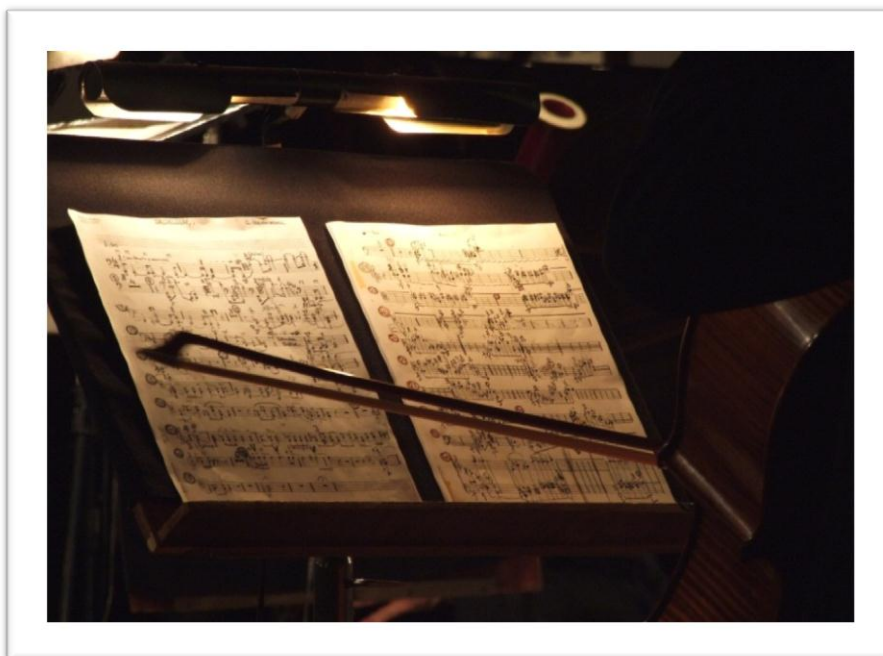

KOMPOZYTOR - REZYDENT

III EDYCJA

WPROWADZENIE DO PROGRAMU

- **Wstęp**

Niniejszy dokument pełni funkcję skrótowego przewodnika po programie „Kompozytor-rezydent”, ale może posłużyć także jako zestaw podstawowych zasad regulujących współpracę twórców i wykonawców. Nie opisuje, jak skomponować utwór lub w jakim stylu powinna zostać stworzona kompozycja, ale podaje kilka podstawowych odpowiedzi natury czysto organizacyjnej. Akt kreacji utworu jest zawsze zjawiskiem indywidualnym. Podobnie jak interpretacja nowego utworu, dająca możliwość zaproponowania czegoś całkowicie nowego i niepowtarzalnego.

- **Jak się odnaleźć**

Zamówienia twórcze od zawsze są motorem wszelkiej sztuki. W dzisiejszych czasach artyści wykonawcy coraz częściej dają impuls do powstawania nowych dzieł. Inicjatywa artystycznej współpracy może jednak i powinna wychodzić z obu stron. Jak w każdym owocnym i kreatywnym związku musi zaistnieć także swoista „alchemia”, która sprawi, że całość stanie się czymś więcej niż sumą jej części.

Elitarność środowiska muzycznego sprawia, że drogi twórców i artystów wykonawców nieustannie i często od najmłodszych lat się krzyżują. Dodatkowe możliwości stwarza dziś także Internet, ułatwiający dostęp do informacji i skracający formy kontaktu. Kiedy rozpoczyna się poszukiwanie partnera artystycznego, warto postawić sobie jednak pewne pytania. Czy wykonawca szuka kompozytora o określonym wizerunku stylistycznym i estetycznym? Już znanego czy może jeszcze nie odkrytego? Czy kompozytor szuka sprawdzonych wykonawców czy może interesują go działania eksperymentalne.

- **Jak znaleźć kompozytora**

W Polsce największą organizacją zrzeszającą twórców jest Związek Kompozytorów Polskich (www.zkp.org.pl). W jego ramach działa Koło Młodych Kompozytorów. Na stronie internetowej Polskiego Centrum Informacji Muzycznej (www.polmic.pl) znaleźć można sylwetki kompozytorów i spisy ich twórczości. Młodzi twórcy często posiadają już własne strony internetowe, które dostarczają pełną informację na temat ich twórczości. Organizowane są także konkursy kompozytorskie dla młodych twórców (m.in. im. Tadeusza Bairda, Artura Malawskiego, Tadeusza Ochlewskiego), które pozwalają śledzić pojawiające się nowe twarze i przyszłe talenty. Ponadto corocznie polskie akademie muzyczne opuszcza kilku świeżo upieczonych kompozytorów, których utwory pojawiają się w programach festiwali muzyki współczesnej (np. Warszawskiej Jesieni, Festiwalu Prawykonań w Katowicach).

- **Jak nawiązać kontakt z wykonawcą**

W Polsce stałą działalność artystyczną prowadzi ponad 40 orkiestr od filharmonii poprzez zespoły radiowe, orkiestry kameralne i smyczkowe po orkiestry młodzieżowe. Każdy z tych zespołów może być potencjalnym partnerem w projekcie zamówień kompozytorskich. Listę orkiestr można uzyskać na stronach Polskiego Centrum Informacji Muzycznej, a szczegółowe informacje o historii, osiągnięciach i potencjale wykonawczym można znaleźć na stronach internetowych instytucji. Rozmowę na temat rezydencji najlepiej przeprowadzić osobiście z Dyrektorem Artystycznym lub Pierwszym Dyrygentem. Warto wcześniej wysłać kilka wybranych kompozycji w formie partytur i nagrań.

- **Generalne zasady programu**

Program „Kompozytor-rezydent” adresowany jest do kompozytorów młodszych oraz do zawodowo działających zespołów orkiestrowych. Istotą programu jest prezentacja w ciągu jednego sezonu artystycznego przynajmniej trzech utworów kompozytora-rezydenta w tym obligatoryjne zamówienie i prawykonanie nowego utworu. Prezentowanych utworów może być więcej, a dodatkowe sposoby współpracy mogą przybierać różne formy (np. spotkań z publicznością, warsztatów, kontaktów z mediami). Należy pamiętać także o tym, że w ramach rezydencji wykonywać można nie tylko utwory orkiestrowe, ale także solowe, kameralne czy chóralne na organizowanych lub firmowanych przez zespół festiwalach czy cyklach koncertowych. Chodzi bowiem o jak najlepsze przybliżenie publiczności sylwetki kompozytora.

Program „Kompozytor-rezydent” uzupełnia się z priorytetem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Zamówienia kompozytorskie”, program „Kolekcje”. Podczas gdy „Zamówienia kompozytorskie” dotyczą zamówienia i prawykonania jednego utworu, program „Kompozytor-rezydent” łączy kompozytora z instytucją na cały sezon.

W programie mogą wziąć udział polscy kompozytorzy do 40. roku życia, a więc w III edycji dotyczy on twórców urodzonych od 1 stycznia 1973 roku. Jeden kompozytor lub jedna instytucja mogą wziąć udział w edycji programu raz na dwa lata.

Dofinansowanie oferowane w ramach programu „Kompozytor-rezydent” może obejmować wyłącznie dodatkowe koszty bezpośrednio wynikające z zamówienia i prawykonania utworu kompozytora-rezydenta oraz wykonania innych jego dzieł. Nie jest możliwe otrzymanie dofinansowania na wynagrodzenia etatowych pracowników artystycznych i administracyjnych, zakupy inwestycyjne oraz wszelkie standardowe działania łączące się z organizacją, promocją i obsługą koncertów.

- **Dotychczasowe efekty realizacji programu**

W sezonie 2011/2012 zrealizowane zostały trzy rezydencje kompozytorskie: Filharmonia Łódzka – Andrzej Kwieciński, Polska Orkiestra Radiowa – Maciej Zieliński i Radomska Orkiestra Kameralna – Przemysław Zych.

W pierwszej edycji programu łącznie odbyło się 10 koncertów, na których zostało wykonanych 11. utworów zaproszonych do rezydencji kompozytorów. Prawykonane zostały trzy zamówione w ramach programu kompozycje: Macieja Zielińskiego - V Symphony [29.01.2012 – Studio Koncertowe Polskiego Radia im. W. Lutosławskiego

w Warszawie], Andrzeja Kwiecińskiego - I Symfonia *Luci nella notte IV* [13.04.2012 - Sala Koncertowa Filharmonii im. Artura Rubinsteina w Łodzi] i Przemysław Zycha - *Foksal 13* [02.06.2012 - Sala Koncertowa im. Krzysztofa Pendereckiego w Radomiu].

W sezonie 2012/13 trwają cztery kolejne rezydencje kompozytorskie: w Orkiestrze Kameralnej Polskiego Radia AMADEUS - Barbara Kaszuba, Toruńskiej Orkiestrze Symfonicznej - Jędrzej Rochecki, Filharmonii Świętokrzyskiej - Bartosz Kowalski oraz Płockiej Orkiestrze Symfonicznej - Zuzanna Niedzielak.

- **Podstawowe zasady współpracy**

Współpraca artystyczna wymaga szczegółowego planowania, jasno sprecyzowanych oczekiwań i dobrej komunikacji. Obie strony muszą jasno określić zasady współpracy, a później respektować realizację zawartego pomiędzy sobą porozumienia oraz kwestie ochrony praw autorskich, wykonawczych, wydawniczych i producenckich. Zgłoszenie do udziału w programie składają łącznie kompozytor i zespół. Po pozytywnym wyniku rozstrzygnięcia konkursu stroną umowy dla Instytutu Muzyki i Tańca jest wyłącznie instytucja organizująca rezydencję. Natomiast uzgodnienia między kompozytorem a instytucją powinny zostać zawarte w formie pisemnej umowy i zawierać szereg ustaleń dotyczących m.in. wysokości honorarium za stworzenie utworu, harmonogram realizacji etapów współpracy (dostarczenia partytury, dostarczenia materiałów wykonawczych lub taśmy, terminarza prób, terminów koncertów z utworami kompozytora-rezydenta), zabezpieczenia stron w przypadku niewypełnienia wzajemnych zobowiązań oraz informacji dotyczących samego zamawianego dzieła (m. in. czasu trwania, obsady wykonawczej, proponowanych solistów). Zgodnie z regulaminem programu instytucja składająca zamówienie nie może uzależniać zawarcia umowy z kompozytorem od przekazania na jej rzecz jakichkolwiek autorskich praw majątkowych, może jednak oczekiwać okresu wyłączności na wykonywanie utworu maksymalnie na 3 lata.

- **Ochrona praw autorskich**

Ta ważna, a wciąż słabo obecna w naszej świadomości kwestia zobowiązuje obie strony programu do poszanowania wzajemnych praw (Ustawa o Prawie Autorskim

i Prawach pokrewnych z dn. 4 lutego 1994 r.) Kompozytor powinien pamiętać na przykład o tym, że jeśli zamierza stworzyć utwór wokalnie-instrumentalny i planuje skorzystać z poezji lub fragmentów tekstów, które w myśl obowiązującego prawa podlegają ochronie, musi uzyskać zgodę oryginalnego autora tekstu na wykorzystanie słów w utworze muzycznym (podkreślając także chęć użycia jedynie fragmentów) lub nawet tłumacza, jeśli planuje użycie obcojęzycznego tekstu. Podobnie sprawa ma się z wykorzystaniem w utworze obszernego fragmentu innej kompozycji, wykraczającego poza cytaty czy inspirację, nie wspominając już o opracowaniu całej kompozycji innego twórcy (np. w formie orkiestracji). Natomiast sama nowa kompozycja staje się automatycznie chroniona z mocy prawa, jeśli nastąpiło jej jakiegokolwiek utrwalenie choćby w jednym egzemplarzu rękopisu czy wydruku bez konieczności jakiegokolwiek rejestracji czy wydania. Osobiste prawa autorskie, takie jak autorstwo czy integralność dzieła są niezbywalne. Majątkowe prawa autorskie mogą być przedmiotem obrotu (np. udzielania licencji, wydania, nagrania, użycia w filmie).

Zespół zamawiający utwór lub wykonujący dzieła kompozytora-rezydenta powinien pamiętać, że wszelkie ingerencje w utwór (np. sugestie skrócenia, zmiany w instrumentacji) wymagają zgody twórcy. Ponadto należy pamiętać, że z samego faktu zamówienia kompozycji, nawet jeśli była zawarta stosowna umowa, nie wynika przejście żadnych majątkowych praw autorskich na zamawiającego. Jeśli nawet kompozytor w celu odbycia rezydencji dostarczył oryginalny rękopis kompozycji, pozostaje on nadal własnością autora. Jeśli zespół przygotował na własny koszt materiał wykonawczy lub taśmę, to jest on tylko posiadaczem konkretnego nośnika, a nie jakichkolwiek praw do utworu. Jeśli zaś utwór został wydany, zespół powinien zwrócić się do wydawcy w celu pozyskania nut.

Główną organizacją chroniącą prawa autorskie w Polsce jest Stowarzyszenie Autorów ZAiKS, ale kompozytor nie musi być jego członkiem, aby korzystać z tej ochrony. Twórcy oprócz honorarium za stworzenie dzieła przysługuje prawo do tantiem autorskich z tytułu wykonywania dzieła i wykorzystywania go na każdym polu eksploatacji. Od każdego wykonanego dzieła instytucja reprezentująca wykonawców automatycznie odprowadza opłatę do ZAIKS-u, który przekazuje tantiemy twórcom. Sposób licencjonowania utworów regulują szczegółowe przepisy, ustalone wzory umów i tabele stawek wynagrodzeń autorskich, które dostępne na stronie ZAIKS (www.zaiks.org.pl)

- **Wykonawcy, nuty, taśma, itd.**

Kompozytor może zasugerować udział w rezydencji polecanych przez siebie solistów lub dyrygentów, albo – jeśli jest sam dyrygentem lub wykonawcą - samego siebie, ale ostateczną decyzję co do wyboru wykonawców podejmuje szef artystyczny instytucji. Jeśli wykonanie utworów kompozytora-rezydenta wymagać będzie zaangażowania wyjątkowych muzyków lub wiąże się z użyciem ponadstandardowego instrumentarium, należy o tym jak najszybciej uprzedzić szefa instytucji.

Drugą ważną kwestią jest ustalenie sposobu pozyskania materiałów nutowych. Jeśli zostały one wydane, wystarczy o tym poinformować zespół. Jeśli są one w posiadaniu twórcy lub zostaną przez niego samodzielnie przygotowane w nowoczesnych programach do edycji nut, mogą zostać przekazane orkiestrze bezpłatnie lub na zasadzie płatnego wypożyczenia. Zespół może zlecić i pokryć koszty przygotowania materiałów, ale wtedy warto ustalić zasady ich późniejszego wykorzystywania przez obie strony. We wszystkich przypadkach ważne jest, aby materiał został przygotowany profesjonalnie (nic tak nie zraża do nowej muzyki, jak pełen pomyłek materiał wykonawczy) i w odpowiednio ustalonych terminach, pozwalających dyrygentowi, solistom i orkiestrze dobrze przygotować się do koncertu. Warto także ograniczyć liczbę zmian w nowym utworze do niezbędnego minimum, albo w ogóle dokonywać korekt już po prawykonaniu. Jeśli utwór będzie wymagał dodatkowych „akcesoriów” w postaci taśmy, sprzętu nagłaśniającego, sprzętu komputerowego, należy to także wcześniej zgłosić szefowi instytucji.

- **Po prawykonaniu**

Możliwe, że zamówienie i prawykonanie utworu stanie się tak ważnym wydarzeniem, że obie strony zdecydują się na utwalenie dźwiękowe lub wideo koncertu. W takim przypadku konieczna jest zgoda wszystkich zainteresowanych, jak również ustalenie zakresu późniejszego wykorzystania nagrania (cele archiwalne, wydanie CD lub DVD, transmisja radiowa lub w Internecie).

Warto na zakończeniu rezydencji podsumować jej kształt i efekty, gdyż warto podtrzymać współpracę artystyczną już po okresie rezydencji. Możliwe, że utwory kompozytora pojawią się jeszcze w przyszłości na afiszu danej orkiestry lub pojawi się nowy impuls do zamówienia kolejnego dzieła.